

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Teo Zajc

**Vloga lokalne skupnosti pri sprejemanju
lokacije Odlagališča nizko in srednje
radioaktivnih odpadkov (NSRAO)**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Teo Zajc

Mentor: red. prof. dr. Miro Haček

Vloga lokalne skupnosti pri sprejemanju
lokacije Odlagališča nizko in srednje
radioaktivnih odpadkov (NSRAO)

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

Vloga lokalne skupnosti pri sprejemanju lokacije Odlagališča nizko in srednje radioaktivnih odpadkov (NSRAO)

V Sloveniji ima lokalna skupnost pri umeščanju okolju obremenjujočih objektov, pomemben, če ne že odločujoč vpliv, predvsem na področju prostorskih, okoljevarstvenih in družbeno sprejemljivih postopkov. Vključevanje lokalne skupnosti, oziroma njenih prebivalcev v procese umeščanja jedrskih objektov v prostor, je v tujini že stalna in uveljavljena praksa, pri nas pa je bil ob iskanju lokacije za Odlagališče NSRAO, prvi tovrsten poskus. Proces iskanja lokacije je potekal po tako imenovanem »kombiniranem« postopku, kjer je država, sočasno s pripravo Državnega prostorskega načrta, kjer so se obravnavali tehnični, okoljevarstveni, prostorski in varnostni vidiki, v sodelovanju z lokalnimi skupnostmi, iskala tudi družbeno sprejemljivost objekta. Pregled in analiza postopkov vključevanja in sodelovanja lokalne skupnosti (Občine Krško) v procesu odločanja o lokaciji odlagališča NSRAO je pokazal, da so imeli odločevalci na državnih in lokalni ravni zaradi lokacije jedrske elektrarne že dolgoletne in večplastne izkušnje, v katere pa so bili do tedaj bistveno premalo vključeni prebivalci. Zaradi tega so se v tem procesu med sodelujočimi v mnogih vidikih pokazala razhajanja in različni pogledi.

Ključne besede: lokalna skupnost, Odlagališče NSRAO, Lokalno partnerstvo, država.

The Role of local communities in decision location Repository for low and intermediate level radioactive waste (LILW)

In Slovenia, the local community regarding the placement of environmentally burdensome objects important, if not decisive influence, especially in the field of spatial, environmental and socially acceptable procedures. Involving the local community and its people in the process of placing nuclear facilities in space is overseas for a permanent and established practice with us was having finding a location for the landfill repository, the first such attempt. The process of finding locations held by the so-called "combined" procedure, where the state simultaneously with the preparation of the national spatial plan, which addressed technical, environmental, spatial and security aspects, in collaboration with local communities, also look at the social acceptability of the facility. Review and analysis of processes of integration and cooperation of local communities (municipalities NPP) in the decision-making process of the disposal site showed that they were the decision-makers at national and local level due to the location of nuclear power plants with a long and multifaceted experience in which they were hitherto essential insufficiently involved residents. As a result, in the process of participating in many aspects revealed differences and different views.

Key words: Local government, disposal repository, Local partner.

SEZNAM KARTIC

ARAO	Agencija za radioaktivne odpadke
DPN	Državni prostorski načrt
ESPOO	Konvencija o presoji čezmejnih vplivov na okolje
EURATOM	Evropska skupnost za jedrsko energijo
FDV	Fakulteta za družbene vede
IAEA	Mednarodna agencija za atomsko energijo
KS	Krajevna skupnost
LP	Lokalno partnerstvo
NEK	Nuklearna elektrarna Krško
NVO	Nevladne organizacije
NRAO	Nizko radioaktivni odpadki
NSRAO	Nizko in srednje radioaktivni odpadki
RAO	Radioaktivni odpadki
RS	Računsko sodišče
SRAO	Srednje radioaktivni odpadki
VRAO	Visoko radioaktivni odpadki
ZUPUDPP	Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor
ZVISJV	Zakon o varstvu pred ionizirajočimi sevanji in jedrski varnosti
ZVO	Zakon o varstvu okolja

KAZALO

1	UVOD.....	6
1.1	Cilj in namen naloge.....	7
1.2	Hipoteze.....	8
1.3	Struktura naloge	9
1.4	Metodologija	10
2	TEORETIČNO POJMOVNA IZHODIŠČA.....	11
2.1	Radioaktivni odpadki.....	11
2.1.1	Nizko radioaktivni odpadki.....	11
2.1.2	Srednje radioaktivni odpadki.....	11
2.1.3	Visoko radioaktivni odpadki	12
2.2	Ravnanje z nizko in srednje radioaktivnimi odpadki.....	12
2.3	Zakonska izhodišča umeščanja in izgradnje odlagališča NSRAO v Sloveniji	15
3	RAZISKOVANJE RAVNANJA DRŽAVE IN LOKALNE SKUPNOSTI	17
3.1	Aktivnosti države ob iskanju lokacije odlagališča NSRAO	17
3.1.1	Interesni vidiki izbora lokacije odlagališča	19
3.2	Ravnanje lokalne skupnosti ob umeščanju odlagališča NSRAO	20
3.2.1	Lokalno partnerstvo Krško	21
3.2.2	Podpisani protokoli kot dodaten pritisk strinjanja z lokacijo	25
3.2.3	Neuspešne zahteve za posvetovalni in naknadni referendum	28
3.2.4	Potrditev lokacije in odlagališča NSRAO v Vrbini v Občini Krško	31
3.2.5	Individualna nadomestila na območju omejene rabe prostora	33
4	ZAKLJUČEK	35
4.1	Interpretacija hipotez.....	37
5	LITERATURA	38

1 UVOD

Slovenija je po več letih iskanja primernega prostora za Odlagališče nizko in srednje radioaktivnih odpadkov (v nadaljevanju NSRAO) po celotni državi, le tega končno našla v Posavju. Občina Krško je privolila v lokacijo odlagališča v neposredni bližini jedrske elektrarne. Razlog za takšno odločitev lokalne skupnosti je bil več kot predvidljiv, država je iz proračuna, še preden je bila krška lokacija dokončno potrjena, začela plačevati občini nadomestilo za odlagališče. Tudi družbeno sprejemljivost objekta je bilo pričakovano najlažje iskati v Krškem, ki že sobiva z enim jedrski objektom, s katerim vsaj na zunaj, do sedaj, ni bilo težav. Poleg tega sta se država in občina, še preden je ta potrdila lokacijo, dogovarjali in dogovorili za šest protokolov, v katerih se je država obvezala, da bo občini zagotovila nekaj deset dodatnih milijonov evrov za investicije v infrastrukturo, ko bo ta izdala pozitivno mnenje za lokacijo. Vodstvo občine je državi še pred intenzivnim začetkom iskanja lokacije nekako nakazalo, da za krško lokacijo ne bi smelo biti težav, saj je že pridobila soglasje mejnih krajevnih skupnosti, ki so ga le-ti podali brez vednosti prebivalcev. To dejstvo je občina precej časa pred njimi prikrivala. Prebivalci, predvsem iz bližine lokacije odlagališča, se z namero občine niso strinjali, saj so dobili z njene strani zelo malo informacij o samem odlagališču, njegovih učinkih na okolje in vplivih na vrednost njihovih nepremičnin. Ker pa je občina potrebovala za svojo končno odločitev soglasje in sklep občinskega sveta, je obstajala bojazen, da ga ti pod vplivom prebivalcev ne bi izglasovali.

Iz tega razloga in tudi zaradi podpisanih mednarodnih sporazumov in konvencij je Občina Krško, skupaj z Agencijo za radioaktivne odpadke (v nadaljevanju ARAO), kot deležnika države, ustanovilo Lokalno partnerstvo (v nadaljevanju LP). V to partnerstvo so bili vključeni tako ARAO, kot tudi vodstvo občine in predstavniki občinskega sveta, zainteresirana javnost – občani ter predstavniki družbenih organizacij. Njen namen je bil pridobiti družbeno sprejemljivost odlagališča pri občanih. Ker je država občini postavila rok, do katerega naj bi dokončno potrdila lokacijo, se je le-ti mudilo in je želela na najlažji način priti do konsenza (zaradi prekoračenja roka je država celo ustavila plačevanje nadomestila za lokacijo). V prvem letu delovanja Lokalnega partnerstva so strokovne institucije seznanjale in osveščale prebivalce o načinu in vodenju postopka umeščanja, tehničnih vidikih, trajnostnih vidikih ter posegih in vplivih na okolje. Vendar pa se te

strokovne institucije, vodstvo Lokalnega partnerstva in tudi vodstvo občine na vprašanja, pripombe in predloge prebivalcev ves čas obnašale zelo zadržano.

Celoten proces je bil voden samo k čimprejšnjemu zaključku postopka in sprejetju lokacije. Ko so zainteresirani prebivalci to spoznali, so začeli ostro protestirati. V vodstvu Lokalnega partnerstva in občine so želeli ta nasprotovanja omiliti, zato so okoliškim prebivalcev začeli obljubljati določena nadomestila. Pogovori so se razvijali v smeri individualnih nadomestil gospodinjstvom, brezplačni elektriki, itd., vendar je občina ves čas z odločitvijo o tem zavlačevala. Ko so prebivalci ugotovili, da gre občini samo za ekonomski interes, so zbrali 1425 podpisov občanov za razpis referenduma o odlagališču. Župan je mimo lokalne in državne zakonodaje podpise ignoriral in ni razpisal referenduma. Prebivalci, kot eden izmed deležnikov v Lokalnem partnerstvu, so se po tem obrnili tudi na Upravno sodišče, kjer so bile vse tožbe prav tako zavrnjene, stroške pritožb pa je sodišče prisodilo prebivalcem.

Da bi vodstvo Lokalnega partnerstva preverilo pri prebivalcih občine strinjanje ali nestrinjanje z lokacijo, je Fakulteto za družbene vede zaprosilo za izvedbo Javnomnenjske raziskave o sprejemljivosti odlagališča NSRAO. Za in pogojno za odlagališče je bilo manj kot 50 % vprašanih prebivalcev.

Kljub vsem nasprotovanjem in nesoglasjem prebivalcev ter rezultatu javnomnenjske raziskave je občinski svet, zaradi pritiska države in vodstva občine, na seji julija 2009 sprejel sklep o podpori odlagališču na lokaciji Vrbina v občini Krško. Ta sklep je omogočil državi, da je takoj pričela z intenzivnimi aktivnostmi nadaljevanja priprave Državnega prostorskega načrta (v nadaljevanju DPN), ki je bil konec leta 2009 tudi sprejet.

1.1 Cilj in namen naloge

Cilj naloge je analizirati, kako sta se država in predvsem lokalna skupnost, Občina Krško, lotevali umeščanja zelo zahtevnega objekta v prostor, kateri načini in postopki so bili v ta namen uporabljeni in kako so v teh procesih sodelovali prebivalci. Prav tako je cilj prikazati pomanjkljivosti in priložnosti delovanja Lokalnega partnerstva, ki je bil formiran kot pomoč lokalni skupnosti pri odločanju, kako in na kakšen način je bila v tem procesu spoštovana državna in lokalna zakonodaja ter podpisane evropske konvencije in sporazumi.

Namen naloge je tudi doprinesti h konsistentnejšemu delovanju državnih in lokalnih institucij, ter spoštovanju državne in evropske zakonodaje pri iskanju družbene sprejemljivost ob morebitnem umeščanju drugega bloka NEK.

1.2 Hipoteze

Hipoteza 1:

- ❑ **Občina Krško v postopku umeščanja Odlagališča NSRAO v Vrbini ni v popolnosti delovala skladno z nacionalno in lokalno zakonodajo ter podpisanimi mednarodnimi sporazumi in konvencijami. Prav tako ni upoštevala demokratičnih zahtev svojih prebivalcev, ki so delovali v Lokalnem partnerstvu.**

Ob spoštovanju podpisanih sporazumov in konvencij ter dobre prakse iz tujine, je lokalna skupnost – Občina Krško, skupaj z ARAO, ustanovila Lokalno partnerstvo, v katerem so lahko vsi deležniki (jedrska stroka, civilno družbene organizacije, lokalna skupnost - občina, ARAO, zainteresirana javnost - prebivalci) izražali svoja mnenja, podajali predloge in soodločali o umeščanju Odlagališča NSRAO. Vendar Lokalno partnerstvo ni delovalo povsem skladno, prebivalci, kot eden izmed deležnikov v procesu niso imeli enakih možnosti odločanja, niso imeli dostopa do vseh informacij in niso imeli enakovrednega pravnega varstva. S to hipotezo želimo preveriti ali so bile v procesu umeščanja prebivalcem zagotovljene enakopravne možnosti skladno z namenom in cilji Lokalnega partnerstva.

Hipoteza 2:

- ❑ **Občina Krško je kršila lasten statut in referendumsko določila, saj kljub dovolj zbranim podpisom občanov, ni razpisala svetovalnega referenduma ter zavrnila tudi zahtevo po naknadnem referendumu.**

V sklopu procesa umeščanja Odlagališča NSRAO so prebivalci sodelovali v Lokalnem partnerstvu, kjer so imeli priložnost izražati svojo voljo in pravico soodločati. Njihova želja je bila, da bi se o umestitvi objekta odločali vsi ali vsaj del občanov na referendumu. S tem namenom so zbrali 1425 podpisov občanov in na občino dvakrat vložili pobudo za posvetovalni in naknadni referendum. Občina oziroma občinski svet tega ni razpisal,

kljub določilom Statuta Občine. Hipotezo smo postavili z namenom, da ugotovimo vzrok, zakaj referendum nista bila razpisana in ali je imela občina pravno podlago za takšno svoje ravnanje.

Hipoteza 3:

- ❑ **Občina Krško, v nasprotju z veljavno Uredbo o merilih za določitev višine nadomestila zaradi omejene rabe prostora in zaradi načrtovanja investicijskih ukrepov na območju jedrskega objekta, namenja del sredstev od nadomestila za omejeno rabo zemljišča za individualno rento prebivalcem.**

Občina Krško zaradi prisotnosti jedrskih objektov dobiva od države določena sredstva, ki jih mora po zgoraj omenjeni uredbi nameniti za urejanje občinske infrastrukture in občinskih javnih služb. Zaradi velikega nasprotovanja prebivalcev, ki živijo v 1.500 m pasu omejene rabe prostora zaradi jedrskih objektov, ob umeščanju odlagališča, se je občina odločila, da jim iz teh državnih sredstev vsako leto dodeli individualno nadomestilo – rento. S to hipotezo želimo preveriti ali občina dejansko daje denar za rento iz teh sredstev, in ali je to skladno z Uredbo o merilih za določitev višine nadomestila zaradi omejene rabe prostora ter zaradi načrtovanja intervencijskih ukrepov na območju jedrskega objekta.

1.3 Struktura naloge

Diplomska naloga je razdeljena na uvod, ki povzema ozadje raziskovane tematike, temu v prvem delu sledijo teoretična izhodišča seznanitve z osnovnimi pojmi in dejstvi o radioaktivnih odpadkih, njihovem shranjevanju in odlaganju ter o zakonski podlagi umeščanja in izgradnje odlagališča.

V drugem delu, ki temelji na analizi primarnih in sekundarnih virov, pa smo osvetlili ozadje ravnanja države in prioriteto lokalne skupnosti ob umeščanju in izgradnji odlagališča ter predstavili končno stanje procesa. Za boljše razumevanje tematike in osvetlitve ozadja takšnega ravnanja lokalne skupnosti, smo k analizi z osebnim razgovorom pritegnili tudi nekaj prebivalcev - članov Lokalnega partnerstva.

V zaključku smo strnjeno podali glavne ugotovitve raziskovane tematike ter odgovorili na v uvodu postavljene cilje in namene naloge ter postavljene hipoteze. Sledi še uporabljena literatura in viri.

1.4 Metodologija

Pri izdelavi diplomske naloge smo uporabili predvsem deskriptivno metodo proučevanja na nivoju opisovanja dejstev, odnosov, procesov brez vzročnega razlaganja z naslednjimi metodami:

- ❑ analizo in interpretacijo primarnih virov (analiza izbrane literature in strokovnih člankov za proučevanje teoretičnih izhodišč);
- ❑ analizo in interpretacijo sekundarnih virov (analiza pridobljenih dokumentov Lokalnega partnerstva in lokalnih glasil za proučevanje raziskovalne tematike);
- ❑ analizo in interpretacijo internetnih virov;
- ❑ analizo in interpretacijo delovnih dokumentov Lokalnega partnerstva;
- ❑ osebni razgovori s sodelujočimi deležniki v Lokalnem partnerstvu in pridobljeni delovni dokumenti članov.

2 TEORETIČNO POJMOVNA IZHODIŠČA

2.1 Radioaktivni odpadki

Radioaktivni odpadki so vsi odpadki, ki vsebujejo radioaktivne snovi. Običajno so stranski produkt proizvodnje jedrske energije ali druge jedrske tehnologije, kot so raziskave in medicina in so snovi, ki jih ni možno ali smiselno več uporabljati in predelovati. Radioaktivni odpadki so nevarni za večino oblik življenja in okolja, kjer prebivajo ljudje. Radioaktivnost razpade v daljšem časovnem obdobju, tako da je odpadke potrebno izolirati in ustrezno shraniti v za to urejena skladišča ali trajna odlagališča. Življenjska doba nizko in srednje radioaktivnih odpadkov je približno 300 let, visoko radioaktivnih pa več tisočletij. Glede na čas njihove aktivnosti jih delimo na nizko (NRAO), srednje (SRAO) in visoko (VRAO) radioaktivne odpadke. Trenutni glavni pristopi v ravnanju z radioaktivnimi odpadki so ločevanje in skladiščenje kratkoživih nizko radioaktivnih odpadkov, pripovršinsko ali površinsko odlaganje nizko in srednje radioaktivnih odpadkov ter globoko zakopavanje/odlaganje ali predelava visoko radioaktivnih odpadkov. Podatke o vrsti in količini radioaktivnih odpadkov, ter njihovem pristopu k upravljanju v najbolj razvitih državah, redno nadzoruje in pregleduje Mednarodna agencija za atomsko energijo (IAEA) v okviru Skupne konvencije o varnem ravnanju z izrabljenim jedrskim gorivom in radioaktivnimi odpadki. (Wikipedia 2016)

2.1.1 Nizko radioaktivni odpadki

Odpadki z nizko stopnjo radioaktivnosti (NRAO) so v večini ustvarjeni v bolnišnicah in industriji, pa tudi v jedrskem gorivnem ciklusu. Obsegajo razne papirje, krpe, orodja, oblačila, filtre, ipd., ki vsebujejo majhne količine večinoma kratkotrajne radioaktivnosti. Ne potrebujejo zaščite pri transportu in so primerni za površinsko odlaganje. Pred odlaganjem jih običajno stiskajo ali zažigajo. Teh je približno 90 % vseh radioaktivnih odpadkov, pomenijo pa samo 1 % radioaktivnosti. (World Nuclear Association 2016)

2.1.2 Srednje radioaktivni odpadki

Srednje radioaktivni odpadki (SRAO) so odpadki, ki vsebujejo večje količine radioaktivnosti in zahtevajo primerno temu tudi večjo zaščito. Običajno so ti odpadki

sestavljani iz smol, različnih kemičnih usedlin in kovinskih oblog, ter kontaminiranih delov in materialov iz obratovanja in razgradnje jedrskih reaktorjev. Manjše predmete in vse kar niso trdne snovi, pred odstranitvijo oziroma odlaganjem, običajno strdijo v beton ali bitumen. Ti predstavljajo približno 7 % vseh odpadkov in 4 % radioaktivnosti vseh radioaktivnih odpadkov. (World Nuclear Association 2016)

2.1.3 Visoko radioaktivni odpadki

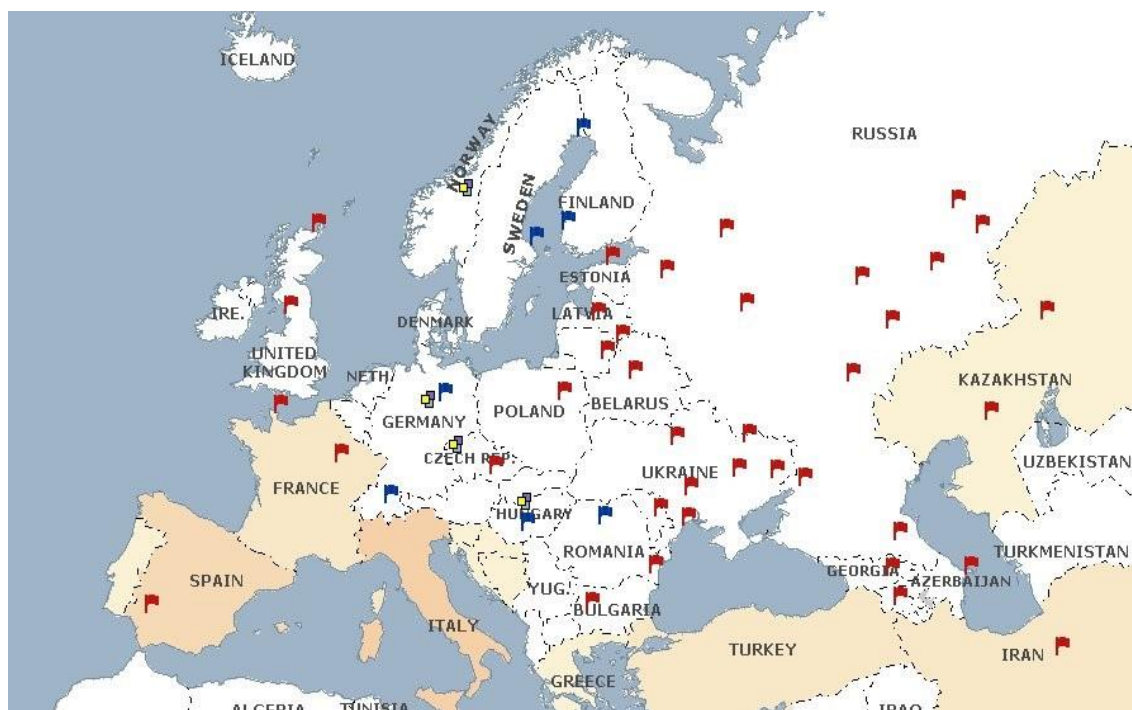
Visoko radioaktivni odpadki (VRAO) izhajajo iz izgorevanja uranovega goriva v jedrskih reaktorjih v jedrskih elektrarnah. Vsebuje cepitvene produkte in transurane, ki nastajajo v sredicah reaktorja. Uranovo gorivo je običajno shranjeno v gorivnih palicah. Ko te palice opravijo svoj gorivni cikel, se odstranijo iz sredice in se štejejo kot visoko radioaktivni odpadek. Zaradi velikega števila jedrskih elektrarn po svetu, se količina VRAO povečuje za približno 12 ton na leto. Gre za zelo trdožive in dolgotrajne odpadke, za katere pa danes večina svetovnih jedrskih držav še nima urejenega trajnega odlaganja. Primerni postopki odlaganja takšnih odpadkov so zakopavanje v globoke kamenine ali rudnike, kjer bi bili odstranjeni iz narave praktično doživljensko. Visoko radioaktivni odpadki predstavljajo samo 3 % vseh odpadkov, pa kar 95 % vse radioaktivnosti proizvedene v procesu splošne proizvodnje in proizvodnje električne energije. (World Nuclear Association 2016)

2.2 Ravnanje z nizko in srednje radioaktivnimi odpadki

Zaradi varovanja okolja in zdravja ljudi ter zmanjšanja bremena za prihodnje generacije, je potrebno vse radioaktivne odpadke ustrezno in varno hraniti. Priporočila Agencije za jedrsko varnost opredeljujejo, da se nizko in srednje radioaktivne odpadke hrani v pripovršinskih ali površinskih odlagališčih, kjer jih je možno v vsakem primeru odstraniti ali prepeljati na drugo lokacijo. Lokacijo in tip odlagališča izbira vsaka država zase, skladno z varnostnimi ocenami in ocenami možnih vplivov na okolje in zdravje ljudi. Nizko in srednje radioaktivni odpadki se običajno pakirajo na mestu, kjer tudi nastajajo in se kompaktirajo v sode ali druge posode. Nekatere zelo nizko radioaktivne odpadke tudi sežigajo. Odvisno od države, katera ima kakšen princip, lahko te odpadke tudi samo zbirajo na mestu nastanka in jih vozijo v obdelavo v centralne obrate. (World Nuclear Association 2016)

V Evropi ima večina držav, ki imajo jedrske elektrarne že izgrajena tudi odlagališča za NSRAO. Izjema so Italija, Avstrija, Nizozemska, Danska, Irska in Grčija, kjer so ta še v fazi pridobivanja gradbenih dovoljenj ali v poskusnem obratovanju. V ostalih 10 državah odlagališča obratujejo, najstarejše je v Veliki Britaniji, že od leta 1959. V posameznih državah je tudi po več različnih odlagališč za različne tipe odpadkov. V večini držav so ta odlagališča površinska, kar je v skladu z usmeritvami Agencije za jedrsko varnost, razen na Švedskem in Finskem, kjer odpadke odlagajo v podzemne silose. (Agencija za radioaktivne odpadke 2016)

Slika 2.1: Odlagališča NSRAO v Evropi

Vir: Agencija za radioaktivne odpadke (2016).

V Sloveniji imamo trenutno dve lokaciji, kjer shranjujemo izrabljeno gorivo ter nizko in srednje radioaktivne odpadke in sicer v Krškem znotraj NEK in v Brinju pri Ljubljani: (Agencija za radioaktivne odpadke 2016)

- ❑ nizko in sredneradioaktivni odpadki ter izrabljeno gorivo, ki nastaja v Jedrski elektrarni Krško, se v času obratovanja hranijo v sami elektrarni, in sicer v skladišču za nizko in srednje radioaktivne odpadke znotraj obrata, oziroma v bazenu za izrabljeno gorivo v samem reaktorju;
- ❑ nizko in srednje radioaktivne odpadke, ki nastajajo pri malih povzočiteljih, kot so medicina, raziskave in industrija, odpadki neznanega izvora in odpadki iz

raziskovalnega reaktorja Triga na Inštitutu Jožefa Štefana, se skladiščijo v Centralnem skladišču radioaktivnih odpadkov v Brinju pri Ljubljani. (Agencija za radioaktivne odpadke 2016)

Slika 2.2: Notranjost Centralnega skladišča radioaktivnih odpadkov na Brinju pri LJ

Vir: Agencija za radioaktivne odpadke (2016).

O tipu in strukturi odlagališča NSRAO, ki ga načrtuje Slovenija, opisuje ARAO na svoji spletni strani, z naslednjo navedbo, citiramo:

Odlagališče NSRAO, ki ga načrtuje Slovenija, bo pripovršinskega tipa z odlagalno enoto, v obliki silosa in bo zgrajeno na lokaciji Vrbina, v občini Krško. Tip in lokacija odlagališča sta potrjena z Državnim prostorskim načrtom. Zgrajeni bodo upravno servisni in tehnološki objekt, silos, hala, cestna in komunalna infrastruktura; urejene bodo zunanje površine. Odlagališče bo namenjeno odlaganju nizko in srednje radioaktivnih odpadkov (NSRAO), ki nastajajo v Nuklearni elektrarni Krško (NEK) pri obratovanju, in ki bodo nastali kasneje pri razgradnji, ter radioaktivnih odpadkov, ki nastajajo v medicini, raziskovalni dejavnosti in industriji v Sloveniji. Prednost trajnega odlaganja pred shranjevanjem odpadkov v skladiščih je pasivna varnost. Pri skladiščenju varnost zagotavlja človek, pri trajnem odlaganju pa je zagotovljena brez človekovega posredovanja. (Agencija za radioaktivne podatke 2016)

2.3 Zakonska izhodišča umeščanja in izgradnje odlagališča NSRAO v Sloveniji

Zakon o varstvu pred ionizirajočimi sevanji in jedrski varnosti

Zakon o varstvu pred ionizirajočimi sevanji in jedrski varnosti (ZVISJV) govori o varstvu pred ionizirajočimi sevanji in ravnanju s ciljem, da se zmanjša onesnaženje okolja, pri čemer pa je še vedno omogočen razvoj in uporaba virov ionizirajočih sevanj in z njim povezane dejavnosti. Radioaktivne odpadke opredeljuje kot snovi, ki so lahko v trdni, tekoči ali plinasti obliki in tudi predmete in opremo, ki presegajo dovoljeno mejo opustitve. Prav tako zakon opredeljuje jedrske objekte, med katere spadajo tudi odlagališča jedrskih odpadkov. Govori o tem, da se jedrski objekt umešča z Državnim prostorskim načrtom, da so podatki o dejavnostih in gradnjah javni, da morajo biti pred pričetkom gradnje izdana vsa potrebna soglasja strokovnih organov in tudi lokalne skupnosti. (ZVISJV 2004)

Pravilnik o ravnanju z radioaktivnimi odpadki in izrabljenim gorivom

3. člen pravilnika bolj podrobno opisuje odlagališče kot jedrski objekt, ki je primeren za skladiščenje radioaktivnih odpadkov ali izrabljeno gorivo za določeno časovno obdobje. Nadalje pravilnik opisuje način ravnanja z odpadki skladno s Programom gospodarjenja z radioaktivnimi odpadki in/ali izrabljenim gorivom. Program je samostojen dokument in mora biti izdelan v skladu z operativnimi programi Nacionalnega programa ravnanja z radioaktivnimi odpadki. Pravilnik opredeljuje tudi načine odlaganja radioaktivnih odpadkov in določa postopek, preko katerega mora potekati odlaganje odpadkov. (Pravilnik 2006)

Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor

Zakon v začetnih točkah definira prostorske ureditve državnega pomena in jih tudi našteje. Med njimi so tudi jedrski objekti. Nadalje opredeljuje načrt kot prostorski akt za načrtovanje prostorske ureditve državnega pomena. Prav tako zakon navede celovito presojo vplivov na okolje kot dejavnik, ki ga je potrebno upoštevati pri izdelavi načrta. V 10. členu zakon našteje izjemne oz. dopustne dodatne prostorske ureditve, ki so nanašajo na že obstoječo infrastrukturo. V nadaljnje zakon opisuje tudi načrtovanje in pridobitev variant prostorske ureditve, nato pa tudi postopek predstavitve le-teh javnosti in občinam.

V 42. členu pa je določeno, da mora občina umestitev urediti z občinskim prostorskim načrtom, ki ga pred izdajo potrdi ministrstvo, pristojno za prostor. (ZUPUDPP 2012)

Zakon o varstvu okolja

Zakon vsebuje načelo javnosti, ki pravi, da ima javnost pravico dostopati do okoljskih podatkov v skladu z zakonom. Prav tako lahko javnost sodeluje v postopkih sprejemanja predpisov, politik in ostalih dokumentov, nanašajočih se na varstvo okolja in vplivov na okolje v Republiki Sloveniji. Nadalje zakon govori o standardih kakovosti okolja, degradiranosti okolja in čezmejnem sodelovanju, v primeru čezmejne onesnaženosti. Vezano na to opredeljuje predhodne korake, ki jih je potrebno izvesti pred umestitvijo objekta v prostor - presoja vplivov na okolje in okoljevarstveno soglasje. (ZVO 2004)

Aarhuška konvencija - Konvencija o dostopu do informacij, deležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah

Konvencija zelo obširno opisuje pravice in dolžnosti, ki jih imajo države podpisnice v relaciji do nižjih pravnih institucij ter generalne populacije. Poudarek je na členih, ki opredeljujejo pravico državljanov do informacij, pravico do sodelovanja v postopku odločanja in pravico dostopa do pravnega varstva pri okoljskih zadevah. Prav tako konvencija navaja, da boljši dostop do informacij in sodelovanje javnosti v postopkih izboljšuje kakovost odločitev in pripomore k večji ozaveščenosti javnosti ter upoštevanju njenih interesov. Konvencija tudi navaja, da je potrebno za vse objekte, ki so obremenjujoči za okolje, pridobiti družbeno sprejemljivost na lokalni ravni. (Zakon o ratifikaciji konvencije 2004)

Direktiva Sveta 2011/70/EURATOM

Direktiva govori o ravnanju z jedrskimi odpadki na način, da je država, v kateri so proizvedeni odpadki, dolžna za njih tudi poskrbeti. Predvsem daje poudarek na zagotavljanju učinkovitega obveščanja javnosti, poudarja tudi pomen preglednosti in možnosti sodelovanja zainteresiranih akterjev, med katere uvršča lokalne organe in zainteresirano javnost, v postopku odločanja, ter ravnanje v skladu z nacionalnimi in mednarodnimi obveznostmi. (Direktiva sveta 2011)

3 RAZISKOVANJE RAVNANJA DRŽAVE IN LOKALNE SKUPNOSTI

3.1 Aktivnosti države ob iskanju lokacije Odlagališča NSRAO

Z namenom spodbujanja jedrske energije tudi v prihodnosti, je slovenska vlada že leta 1992 začela razmišljati o trajnem odlagališču za NSRAO. Prvi poskusi iskanja lokacije so se začeli že leta 1993, ko je bila aktualna lokacija v zaselku Kališevce pod hribom Bohor, 15 km stran od jedrske elektrarne. Ko sta novinarja nacionalne televizije obiskala zaselek in spraševala prebivalce o nameri države, so ju ti zadrževali, tako da sta morala zaprositi pomoč policije. Še isti dan, v večernih novicah na državni televiziji, je državni sekretar na Ministrstvu za okolje izjavil, da se država distancira od te lokacije in da tam ustavlja vse postopke. Tako je klavrno propadel prvi poskus iskanja lokacije. Po tem dogodku je minilo kar precej let, preden je država ponovno pričela s temi aktivnostmi.

Naslednja večja aktivnost, ki jo je pripravila država v tej smeri, je bila leta 2003, ko je sprejela Uredbo o višini nadomestila zaradi omejene rabe prostora na območju odlagališča NSRAO. Izdelan in poslan v javnost je bil javni razpis, s katerim je imela država namen na začetku razdeliti določena finančna sredstva občini ali občinam, ki bi se prijavile v postopek in ki bi dovolile raziskave na njihovem območju. V nadaljevanju pa bi sredstva dobivala le tista občina, ki bi bila izbrana in bi podala soglasje za izgradnjo. K javnem razpisu se je, tudi zaradi finančne obljube, prijavilo kar 36 lokalnih skupnosti na območju Slovenije. Po pregledu vseh prijav in ponujenih lokacij je država izločila 28 lokalnih skupnosti in nadaljevala z aktivnostmi zgolj v osmih: Velika Polana, Zavrč, Sevnica, Brežice, Krško, Poljčane, Lenart in Kostanjevica na Krki. Tri manjše občine so, zaradi pritiska lastne javnosti, kmalu izstopile iz postopka, s petimi pa je država nadaljevala vrednotenje lokacij. Za potrebe čim kvalitetnejše izbire lokacije je Ministrstvo za okolje in prostor leta 2004 podalo pobudo za izdelavo Državnega prostorskega načrta (v nadaljevanju: DPN) za odlagališče NSRAO. V ta namen je bil izdelan tudi predhodni Elaborat, s katerim je država za vodenje celotnega postopka določila ARAO. (Agencija za radioaktivne odpadke 2005)

ARAO je takoj po pridobljeni nalogi za izpeljavo postopka nadaljeval s predprimerjalnimi študijami v petih slovenskih občinah, ki so za odlagališče ponujale 12

lokacij. Kot primarni kriterij iskanja, se je najprej navajala družbena sprejemljivost lokacije, vrednotili pa so se tudi varnostni, funkcionalno-tehnični, prostorsko sprejemljivi in okoljsko primerni sekundarni kriteriji. Kot najprimernejše lokacije, so bile v predprimerjalni študiji, predlagane tri lokacije: Vrbina v občini Krško, Čagoš v občini Sevnica, ter Globoko v občini Brežice. ARAO, kot nosilec projekta, je državi predlagal nadaljevanje postopka na teh treh lokacijah, kar je ta tudi sprejela in podala ARAO usmeritve, da aktivnosti nadaljuje na teh lokacijah. Po nadaljevanju primerjav na teh treh lokacijah, v letih 2004 - 2006, je odpadla tudi lokacija Čagoš v Občini Sevnica tako, da sta v končnem izboru za odlagališče ostali še lokaciji Vrbina v Krškem in Globoko v Brežicah. (Agencija za radioaktivne odpadke 2005)

V zaključku predprimerjalnih študij, ko sta v procesu ostali samo še dve lokaciji, se je država odločila, da bo končno iskanje lokacije odlagališča izvajala po tako imenovanem »kombiniranem« postopku, ki se je že uveljavljal v tujini pri podobnih procesih. Sočasno s tehničnimi, varnostnimi, prostorskimi in okoljskimi kriteriji, ki so bili predmet DPN, je začela tudi z intenzivnim iskanjem družbene sprejemljivosti pri zainteresirani javnosti, torej neposredno s prebivalci, ki živijo ob potencialni lokaciji. Vzrok za takšno odločitev so bile tudi mednarodne jedrske in okoljske zaveze, ki jih je podpisala Slovenija, predvsem gre tu za določila Aarhuške konvencije, ESPOO konvencije ter Direktive Agencije za jedrsko energijo, ki govori o ravnanju z nizko in srednje radioaktivnimi odpadki in izrabljenim jedrskim gorivom. Iz tega stališča je bila gotovo najpomembnejša Aarhuška konvencija, ki govori o tem, da je potrebno prebivalcem omogočiti dostop do informacij, udeležbo pri odločanju in dostop do pravnega varstva v okoljskih zadevah, in sicer že od samega začetka procesa, ko stvari še niso dorečene in določene. (Agencija za radioaktivne odpadke 2005)

Da bi država zadostila zahtevam iz podpisanih obveznosti, je v letu 2006 ustanovila dve tako imenovani »Lokalni partnerstvi«, Krško in Brežice. Že iz sestave in strukture obeh partnerstev se je dalo slutiti, da bo večina aktivnosti potekala v krškem Lokalnem partnerstvu in da je lokacija v Krškem že skoraj določena. Vodstveni odbor brežiškega Lokalnega partnerstva je bil sestavljen pretežno iz prebivalcev, iz lokalne skupnosti-občine so bili določeni trije predstavniki (ki pa so bili povsem pasivni in se niso udeleževali sej), ARAO pa je prispeval enega oz. dva predstavnika. Delo takšnega partnerstva, brez podpore lokalne skupnosti, je bilo že vnaprej zelo oteženo in porajalo se je vprašanje, ali je bila Občina Brežice z lokacijo Globoko, resnično zainteresirana za pridobitev odlagališča. Medtem je bilo v krškem Lokalnem partnerstvu povsem drugače,

koordinacijski odbor je vodil sam župan, v njem pa so bili tako predstavniki ARAO, kot tudi predstavniki občinskega sveta Krško in vodilni na Občini Krško, ter po en predstavnik posameznega tematskega odbora, ki ni bil iz občine ali ARAO. Takšna struktura je seveda omogočala vodenje h končnemu cilju. (Lokalno partnerstvo Krško 2006)

3.1.1 Interesni vidiki izbora lokacije odlagališča

Glede na intenzivnost vključevanja v postopek, je bilo v tem primeru iskanja lokacije odlagališča vključenih mnogo deležnikov, ki so imeli različna medsebojna pričakovanja in interese. Med temi deležniki je bilo mogoče najti tako predstavnike vlade RS, ministrstev, posameznike, ki so bili vključeni v pripravo in sprejem državne politike ter zakonodaje in upravnih postopkov, predstavnike političnih strank, posameznike iz jedrske stroke, vodilnih v lokalnih skupnostih in nenazadnje tudi zainteresirano javnost – prebivalce, ki so bili vključeni v Lokalna partnerstva. Med ključnimi deležniki je bil seveda tudi ARAO, katerega cilj je bil, da v regularnem roku doseže vse potrebne konsenze za lokacijo in zaključi postopek.

Na izbor lokacije odlagališča NSRAO in na celoten proces umeščanja le tega, je iz več razlogov postalo vprašanje, na katerega so že od leta 1995 odločilno vplivali politiki, tako na nacionalni, kakor tudi na lokalni ravni, oboji pa so imeli v ozadju tako imenovani »jedrski lobij«. Ta si je že od samega začetka prizadeval, da bi bila lokacija čim bližje NEK (zaradi optimizacije stroškov), torej v občini Krško ali Brežice. Zavedali so se tudi, da bo na teh lokacijah najlažje doseči družbeno sprejemljivost objekta, zgoraj omenjeni sekundarni kriteriji so imeli pri tem manjšo, čeprav tudi pomembno vlogo. Ne glede na to, da so zunanji opazovalci, okoljevarstveniki in strokovnjaki, ki so sodelovali pri raznih študijah opozarjali na to, da krška lokacija leži na potresnem območju, da je pod Libno tektonska prelomnica, in da vkopani silosi niso najbolj primerni, so vsi odločevalci še naprej potencirali krško lokacijo. Za lokalno skupnost, ki je bila že navajena živeti z jedrskim objektom, se umestitev še drugega, sicer manj nevarnega, ni zdela sporna, saj je bila ekonomska korist prevladujoči faktor. 2,3 mio €, kolikor bi jih dobila občina v svoj proračun, če bi bila izbrana lokacija, so seveda sredstva, ki niso bila zanemarljivo majhna. (Železnik 2009).

Čeprav so bile že v fazi priprave in oblikovanja Državnega prostorskega načrta jasno definirane vloge države, politike in lokalne skupnosti ter podana jasna priporočila o nujnosti odprtosti in transparentnosti postopka, je imelo politično vplivanje glavno vlogo

pri sprejemanju odločitev. Še bolj odločilno pa je država, torej na nivoju vlade ter tudi v parlamentu, sprejemala nove zakone in podzakonske akte, ki so spreminjali oziroma vplivali na postopek izbora lokacije za odlagališče NSRAO. Naveza lokalne politike na vlado v mandatu 2004 - 2008 (župan občine Krško je bil iz stranke SLS, kakor tudi Minister za okolje in prostor) je ključno preko neformalnih vplivanj oblikovala končne odločitve, formalno odločanje z jasnimi in za vse enakimi pravili pa je ostalo predvsem na papirju.

3.2 Ravnanje lokalne skupnosti ob umeščanju odlagališča NSRAO

Kako, kdaj in na kakšen način je nameravala občina Krško sodelovati v postopku iskanja lokacije odlagališča NSRAO, kaj pričakuje od Lokalnega partnerstva ter kakšna so bila pričakovanja od svojih prebivalcev, najbolj zgovorno priča pismo župana občine Krško, ki ga je objavil lokalni častnik Posavski obzornik v tretji številki, izdan februarja 2008, citiramo:

Občina Krško se je s sklepom občinskega sveta marca 2005 aktivno vključila v postopek izbora lokacije za odlagališče NSRAO. S prijavo smo sprejeli odgovorno nalogo, s katero želimo trajno rešiti vprašanje odlaganja nizko in srednje radioaktivnih odpadkov, ki nastajajo v času obratovanja jedrske elektrarne in ob njeni razgradnji. Vse do sprejetja končne odločitve o sprejemu odlagališča, ki bo predvidoma v sredini letošnjega leta, lahko brez vsakršnih obveznosti izstopimo iz postopka, če se skupaj tako odločimo. Po prijavi v postopek so na lokaciji v Vrbini potekale terenske raziskave, ki so podlaga za pripravljeno dokumentacijo. Strokovnjaki z različnih področij zagotavljajo, da je možno na potencialni lokaciji zgraditi varno odlagališče, kar je predpogoj za pogovore o vseh drugih dilemah umeščanja takšnega objekta. Od samega začetka postopka Občina Krško, kakor tudi vključena javnost, ki aktivno sodeluje v postopku preko Lokalnega partnerstva, postavlja varnost na prvo mesto, kot predpogoj pri vseh nadaljnjih korakih. V času javne razgrnitve imamo priložnost, da se podrobno seznanimo s predlaganimi variantami odlagališča. Strokovnjaki nam bodo na voljo z odgovori in pojasnili na vsa naša vprašanja, dileme in pomisleke, lahko pa podamo tudi še dodatne predloge. Poleg tehnične sprejemljivosti odlagališča, ki mora vključevati vse varnostne in okoljske kriterije, pa je vzporedno potrebno odprto spregovoriti o družbeni sprejemljivosti takšnega objekta. Občina Krško se zaveda te odgovornosti. Zato smo sprejeli izziv in v okviru lokalnega partnerstva odprli razpravo tudi o zahtevnih vprašanjih porabe nadomestil, ki jih prejemamo zaradi sobivanja z

jedrskimi objekti, kakor tudi o vprašanjih nadaljnjega razvoja lokalne skupnosti, posameznih naselij in ne nazadnje kvalitete bivanja občanov. Iskreno verjamem, da lahko v odprtem in strpnem dialogu, ki bo temeljil na dejstvih in medsebojnem spoštovanju vseh interesov, najdemo skupne rešitve. Občina Krško je pred začetkom javne razgrnitve po enoletnem pogajanju z resornimi ministrstvi Vlade RS dosegla dogovor, ki povečuje razvojne možnosti občine. Šest protokolov, ki jih je januarja potrdil Občinski svet občine Krško, predstavlja konkretne projekte, ki bi jih v našem prostoru resda nekoč uresničili, vendar glede na njihovo investicijsko zahtevnost gotovo mnogo kasneje od sedaj predvidenega leta 2013. S tem je Vlada RS pokazala pozitiven odnos do našega okolja in postopka umeščanja odlagališča. Občina Krško na podlagi uredbe letno prejema nadomestila, ki jih kot del občinskega proračuna namenja za boljšo kakovost življenja (vrtce, osnovne šole, ustanovitve fakultete za logistiko in ustanavljanje fakultete za energetiko, kulturni utrip, športne dejavnosti), gradnjo in ureditev poslovnih con ter komunalno infrastrukturo. V prihodnjih mesecih želimo spregovoriti o nadaljnjem načinu porabe teh sredstev. S predstavniki krajevnih skupnosti, predstavniki posameznih naselij ter ob upoštevanju izraženih individualnih pričakovanj in interesov bomo v širšem dialogu poiskali primerno družbeno sprejemljivo rešitev. (Posavski obzornik 2008)

3.2.1 Lokalno partnerstvo Krško

Po Aarhuški konvenciji iz leta 1998, katero je podpisala tudi Republika Slovenija, je za umestitev v prostor in za izgradnjo objektov, ki so obremenjujoči za okolje, potrebno sodelovanje javnosti. Med te objekte so vključeni vsi jedrski objekti, v našem primeru je to po mednarodni in slovenski zakonodaji tudi Odlagališče za nizko in srednje radioaktivne odpadke. Javnost je po konvenciji definirana kot ena ali več fizičnih in pravnih oseb ter njihova združenja, organizacije ali skupine. Sodelovanje javnosti se kaže v pravici do objektivne in popolne informiranosti, pravice do udeležbe pri odločanju in pravice do pravnega varstva. Brez izrecnega soglasja javnosti, država ne sme pristopiti k izgradnji jedrskega objekta. (Zakon o ratifikaciji konvencije 2004)

Občina Krško je v sodelovanju z državnimi organi pristopila k izpolnjevanju zahtev iz konvencije tako, da je leta 2006 ustanovila Lokalno partnerstvo za izgradnjo odlagališča NSRAO, ki so ga sestavljali predstavniki občinske uprave in občinskega sveta, stroka, predstavniki državne ARAO, predstavniki krajevnih skupnosti, ki mejijo na lokacijo odlagališča in posamezniki, ki so pokazali interes. Cilj lokalnega partnerstva je bil doseči

optimalno informiranost in sodelovanje vključene javnosti, da bi v mejah svojih pravic odločala o dovoljenjih za specifično dejavnost, ki vpliva na okolje, in ugotoviti družbeno sprejemljivost umeščanja odlagališča NSRAO v lokalno okolje. Dogovor je temeljil na optimalni in korektni informiranosti o vseh vplivih in vidikih umeščanja odlagališča NSRAO v prostor. Ključni dejavnik, ki naj bi vplival na uresničevanje ciljev, pa je bil vzpostavitev pogojev za povrnitev in ohranjanje zaupanja prebivalcev v način odločanja. Končni cilj Lokalnega partnerstva je bil dogovor, ki bi bil sprejemljiv za vse partnerje. Delovanje lokalnega partnerstva je potekalo v okviru koordinacijskega odbora, tematskih odborov, zbora članov tematskih odborov in posvetovalnih odborov. Kot dodatno telo je bilo predvideno, da se ustanovi tudi nacionalni posvetovalni odbor, ki pa ni nikoli zaživel. (Lokalno partnerstvo Krško 2006)

3.2.1.1 Koordinacijski odbor

Naloge koordinacijskega odbora so bile, da je usklajeval delo tematskih odborov, da je skrbel za pretok informacij med tematskimi odbori in najširšo javnostjo ter občino in občinskim svetom, po potrebi organiziral tematska srečanja, naročeval študije in obiske članov LP ter usklajeval in potrjeval finančni načrt delovanja Lokalnega partnerstva. Članov koordinacijskega odbora je bilo 15 in so na vsaki seji določili predsedujočega, ki je vodil sejo, običajno je bil to kar sam župan. Vsi člani koordinacijskega odbora s strani lokalne skupnosti in ARAO so bili stalno določeni, razen po 1 člana tematskega odbora, ki so ga lahko člani tematskih odborov za vsako sejo posebej določali. Koordinacijski odbor se je načeloma sestajal najmanj trikrat letno. (Lokalno partnerstvo Krško 2006)

Koordinacijski odbor so sestavljali po 1 predstavnik vsakega tematskega odbora (ki ni hkrati predstavnik ARAO ali Občine Krško), 2 predstavnika Občine Krško, 2 predstavnika Občinskega sveta Občine Krško, po 1 predstavnik svetov KS, ki mejijo na potencialno lokacijo (KS mesta Krško, KS Leskovec, KS Krško polje, KS Dolenja vas) in 2 predstavnika ARAO. Koordinacijski odbor naj bi sicer deloval kot usklajen tim vseh sodelujočih, vendar pa so predstavniki iz strani prebivalcev, ki so tam sodelovali, na vseh odborih poročali, da niso imeli prav nobene možnosti vpliva na kakršnokoli odločitev. (Lokalno partnerstvo Krško 2006)

3.2.1.2 Tematski odbori

Tematski odbori so vsebinsko pokrivali različne vidike, tako umeščanja Odlagališča NSRAO, kot tudi sobivanja z jedrskimi objekti, kar je bilo razvidno že iz njihovih nazivov. V okviru tematskih odborov so se lahko formirali pododbori ali delovne skupine.

V primeru naknadnih pobud za tematiko, katero vsebinsko ni bilo možno umestiti v delo spodaj naštetih že ustanovljenih tematskih odborov, se je lahko ustanovil nov tematski odbor. Na začetku delovanja Lokalnega partnerstva so se formirali spodnji tematski odbori in ti so bili tudi do konca delovanja enaki. (Lokalno partnerstvo Krško 2006)

Slika 3.1: Tematski odbori Lokalnega partnerstva Krško v letu 2006

Vir: Lokalno partnerstvo Krško (2006).

V času delovanja LP Krško so bile ustanovljene tudi tri delovne skupine, in sicer (Lokalno Partnerstvo Krško 2006):

- ❑ delovna skupina za naročilo neodvisne recenzije dokumentacije projekta;
- ❑ delovna skupina za opredelitev do zahtev prebivalcev in rabo nadomestil in
- ❑ delovna skupina za spremljanje postopka javnomnenjske raziskave.

Od vseh odborov sta bila najboljša aktivna Odbor za omejeno rabo prostora in Odbor za uresničevanje načel Aarhuške konvencije, v katera je bilo vključeno tudi največ prebivalcev iz bližnjih KS in vasi v pasu omejene rabe prostora.

V nadaljevanju se bomo dotaknili le nekaj primerov, kjer so se stališča stroke in občine na eni ter sodelujočih prebivalcev na drugi strani močno razhajali in ugotoviti je bilo, da je na koncu vedno obveljala odločitev prvih.

Tip odlagališča – stroka, ki je izdelovala študije variant, se je ves čas nagibala k varianti z vkopanimi silosi. Prebivalci, ki so sodelovali v tem odboru, so ves čas poudarjali, da priporočila Agencije za jedrsko varnost govorijo o nadzemnem odlagališču, o možnosti odvoza odpadkov v primeru kakršnekoli nevarnosti. V primeru vkopanih silosov, so ti odpadki trajno nedosegljivi pod zemljo. Prebivalci so se ves čas zavzemali za nadzemno odlagališče, vendar je obveljala varianta B, z vkopanimi silosi.

Vplivi na okolje – o tej tematiki so največ govorili v odboru za okolje, kjer je stroka ves čas zagovarjala, da vplivov na okolje praktično ni, kljub temu, da so nekatere starejše študije glede vplivov na NEK opozarjale na dvigovanje podtalnice, vpliv na pitno vodo, potresno nevarnost, prelomnico Libna. Dodatne dvome so porajale še informacije iz tujine, kjer so odlagališče Forsmark na Švedskem za nekaj časa zaprli zaradi previsoke radioaktivnosti. V Nemčiji so zaradi vdora vode zaprli eno odlagališče, drugo zaradi previsoke radioaktivnosti, v Franciji so v podzemni vodi odlagališča izmerili povišano radioaktivnost. S temi podatki so bili prebivalci seznanjeni, zato so bili skeptični do resničnosti podatkov o popolni neškodljivosti.

Nadomestila zaradi omejene rabe prostora – ustanovljena je bila delovna skupina iz strani prebivalcev, ki so pripravili več različnih variant delitve nadomestila, ki ga dobi občina, s poudarkom, da se dodelijo bonitete zaradi jedrskega objekta vsem prebivalcem občine. Občina na to ni pristala, ker je imela sredstva že vkalkulirana v letne proračune za investicije, od katerih pa prebivalci niso imeli neposredne koristi. Zaradi minimalne zadovoljitve vsaj najbližjih prebivalcev lokacije, se je občina odločila za individualna nadomestila v 1.500 m pasu okoli NEK.

Pobude za referendum – v koordinacijskem odboru in vodstvu občine niso bili naklonjeni k referendumskemu odločanju o odlagališču, kljub dolgotrajnemu vztrajanju članov LP, zato tega instrumenta niso uporabili. Tudi zahteve pobudnikov iz vrst prebivalcev in podpisi kar 1425 občanov niso prepričale vodilnih na občini in občinskem svetu, ravno tako so bile vse tožbe na Upravnem sodišču zavrnjene.

Javnomnenjska raziskava o sprejemljivosti odlagališča – rezultat, ki je bil dobljen je kazal, da bi na referendumu odlagališče podprlo le 45 % vprašanih občanov, kar je bila za občino in izvajalce raziskave visoka in odločilna stopnja soglasnosti, za prebivalce pa nizka in nesprejemljiva. Poleg tega so se prebivalci pritoževali nad delom anketirancev, saj so ti izvajali anketo dopoldne, ko so bili doma samo starejši in ti niso bili seznanjeni z dogodki v LP, vprašanja pa da so bila preveč zapletena, nerazumljiva in podobno.

3.2.2 Podpisani protokoli kot dodaten pritisk strinjanja z lokacijo

Občina Krško se je z Vlado RS in pristojnimi ministrstvi že od leta 2005 začela pogajati o določenih finančnih sredstvih, ki jih bo ta dobila, če bo potrjena lokacija odlagališča v Krškem, čeprav je bilo takrat v igri še osem lokacij. Ta finančna sredstva so se izoblikovala skozi šest tako imenovanih »protokolov«, ki naj bi jih podpisala določena ministrstva in ARAO v imenu Vlade RS z Občino Krško. Kot pogoj za nadaljnje sodelovanje v postopku umeščanja odlagališča in potrditev lokacije Vrbina Krško je Občina Krško pred potrditvijo študije variant, okoljskega poročila in posebne varnostne analize predlagala sklenitev naslednjih protokolov za sofinanciranje investicij na območju občine iz državnega proračuna: (Občina Krško, 2008a)

- ❑ prvi protokol o informiranju javnosti in zagotavljanju sredstev za izgradnjo širokopasovnih omrežij v Občini Krško, podpisnika: Občina Krško in ARAO;
- ❑ drugi protokol o ureditvi medsebojnih odnosov pri nameravani gradnji nove cestne povezave Krško–Brežice, podpisniki: Ministrstvo za promet, Občina Krško in Občina Brežice;
- ❑ tretji protokol o medsebojnem sodelovanju pri umestitvi Odlagališča nizko in srednje radioaktivnih odpadkov v prostor in o zagotavljanju sredstev državnega proračuna za sofinanciranje projektov ureditve komunalne infrastrukture na območju Občine Krško, podpisnika: Ministrstvo za okolje in prostor in Občina Krško;
- ❑ četrti protokol o sofinanciranju izgradnje obvoznice Krško, podpisnika: Agencija za radioaktivne odpadke in Občina Krško;
- ❑ peti protokol o financiranju Obnove gradu Leskovec (Šrajbarski turn), podpisnik i: Ministrstvo za kulturo, Ministrstvo za gospodarstvo, ARAO in Občina Krško;
- ❑ šesti protokol o zagotavljanju sredstev državnega proračuna in Evropskega sklada za regionalni razvoj; podpisnika: Ministrstvo za gospodarstvo in Občina Krško.

Ti protokoli bi občini Krško v naslednjem 5-letnem obdobju, skupaj z lastnim vložkom, denarjem iz državnega proračuna in evropskega sklada, prinesli za kar 123 milijonov evrov investicij (glej tabelo 3.1). Župan in občinska uprava se je zavedala, da je v igri odlagališča ogromen vložek, ki bo pognal investicijski cikel v Krškem, hkrati pa tudi lokalni politični oblasti prinesel dolgoletni bonus vladanja. To je bil verjetno še eden izmed razlogov, zakaj je krško Lokalno partnerstvo vodil župan sam.

Tabela 3.1: Pregled načrtovanih sredstev – protokoli v letih 2008 do 2013

	Predvidena sredstva 2008 – 2013 v mio €		
	ZAGOTOVI OBČINA	ZAGOTOVI DRŽAVA	SOFINANCIRANJE EU
Izgradnja širokopasovnih omrežij v občini Krško	5 mio €	5 mio €	2 mio €
Nova cestna povezava Krško - Brežice	4 mio €	7 mio €	4 mio €
Projekti ureditve komunalne infrastrukture	10, 6 mio €	8,4 mio €	8 mio €
Obvoznica Krško	2,5 mio €	13 mio €	2,7 mio €
Obnova gradu Šrajbarski turn v Leskovcu	/	1,8 mio €	4,2 mio €
Ostale investicije v občini (bazen, telovadnica,...)	30,9 mio €	4,8 mio €	9,1 mio €
SKUPAJ = 123 mio €	53 mio €	40 mio €	30 mio €

Vir: Občina Krško (2008b).

Lokalnemu partnerstvu te informacije o protokolih niso bile znane in ne posredovane vsaj do 13. novembra 2007, ko je časopis Delo objavil članek z naslovom »*Krško si od države obeta vsaj še 25 milijonov evrov*«. Prebivalci, sodelujoči v LP so bili nad tem dejstvom ogorčeni in predstavniki občine so morali še na nekaj naslednjih sejah odborov pojasnjevati takšno početje.

Zaradi še enega izmed niza dejstev, da so se zainteresirani prebivalci počutili »prevarane«, in da je bilo LP praktično samo slika za zunanji izgled legitimnosti postopka, se je veliko prebivalcev odločilo, da v Lokalnem partnerstvu ne bo več sodelovalo. Takšen odnos lokalne skupnosti do svojih prebivalcev prav gotovo ni doprinesel h konstruktivnemu dialogu in tudi ne k boljši družbeni sprejemljivosti odlagališča, kar je nenazadnje ugotovilo tudi računsko sodišče v svojem revizijskem poročilu iz leta 2011, ki je zapisalo, citiramo:

Izkazalo se je, da se družbena sprejemljivost umestitve odlagališča med občani Občine Krško, kljub povečanju zneska nadomestila zaradi omejene rabe prostora in kljub potrditvi protokolov na Vladi RS, ni povečala. Kot ugotavlja Agencija za radioaktivne odpadke z letnimi meritvami, se je leta 2007 za odlagališče opredelilo 38 odstotkov prebivalcev Občine Krško, leta 2008 pa 35 odstotkov. Gradnji odlagališča nasprotuje predvsem skupina občanov, ki bivajo v neposredni bližini odlagališča. Aprila 2009 je ta skupina v Občini Krško vložila referendumsko pobudo proti potrditvi odlagališča na lokaciji Vrbina, saj meni, da niso bile uporabljene ustrezne oblike zagotavljanja družbene sprejemljivosti in bi želela izplačilo individualnih rent za prebivalce v neposredni bližini predvidene lokacije odlagališča. Ocenjujemo, da je bila v postopku bolj upoštevana in zagotovljena družbena sprejemljivost na ravni lokalne skupnosti, manj pa na individualni ravni med lokalnim prebivalstvom. (Računsko sodišče RS 2011)

Vlada Republike Slovenije se je na seji dne 21.12.2007 seznanila z vsebino protokolov in izdala sklep, s katerim je naložila pristojnim ministrstvom in Agenciji za radioaktivne odpadke, da za izvedbo protokolov zagotovijo ustrezen delež sredstev iz proračunskih virov in zagotovijo njihov podpis v januarju 2008. (Vlada RS 2007)

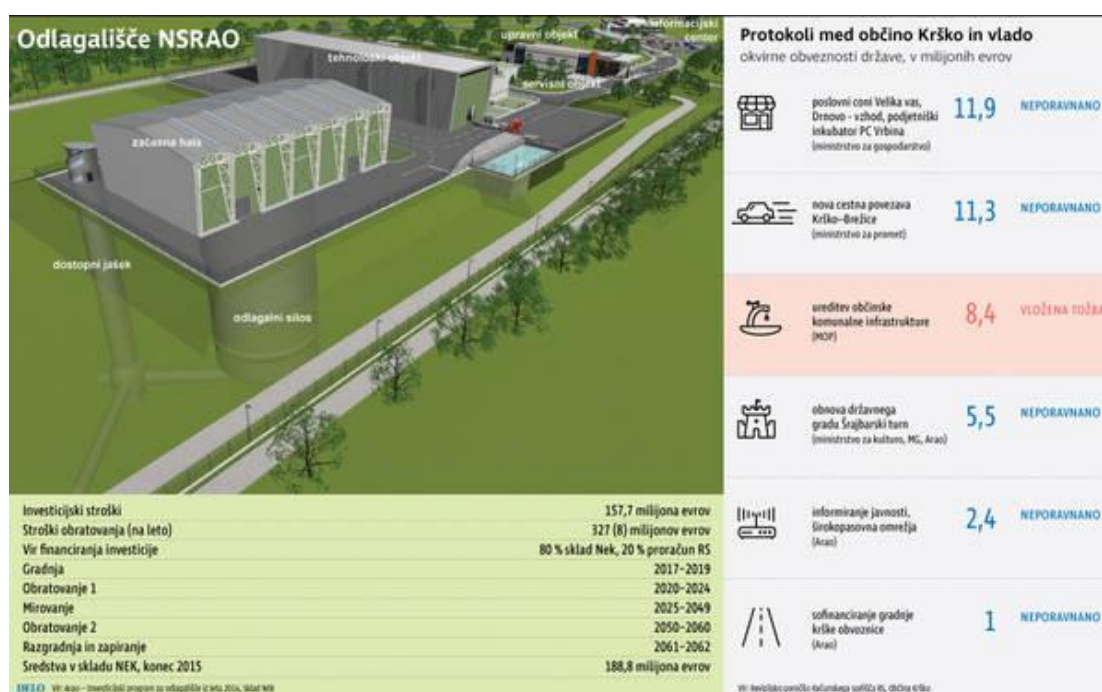
Računsko sodišče je na ta postopek vlade v svojem Revizijskem poročilu izdalo naslednje mnenje, citiramo:

Za sklepanje protokolov za povečevanje družbene sprejemljivosti med Občino Krško in ministrstvi ne obstoja ustrezna pravna podlaga, saj taka oblika zagotavljanja družbene sprejemljivosti ni bila načrtovana med postopki zagotavljanja družbene sprejemljivosti pri izbiri lokacije odlagališča. Agencija za radioaktivne odpadke za financiranje investicij, za katere je podpisala protokole z Občino Krško in za katere naj bi se sredstva zagotavljala iz sklada, nima ustrezne pravne podlage, ker 3. člen ZSFR izplačevanja teh sredstev ne določa. Potrditev protokolov je posledica zahtev Občine Krško, da bo izstopila iz postopka, če protokoli ne bodo podpisani, to pa je posledica nepreglednega načina vodenja postopka umeščanja v prostor, ki je omogočal vodenje ločenih postopkov umestitve odlagališča za posamezne lokacije in ni predvidel primerjave med lokacijami na nobeni od faz postopka. (Računsko sodišče RS 2011)

Zaključek: Ne glede na to, da je krška občina izpolnila svoj del dogovora in podala pozitivno mnenje za odlagališče, država še do danes ni izpolnila svojih zavez iz

podpisanih protokolov in ni zagotovila sredstev iz državnega proračuna za izvedbo investicij, katere pa je morala občina zaradi dokončanja plačati sama. Iz tega razloga se je občina leta 2016 odločila za tožbo proti vladi in preko sodišča od države zahteva 11,6 mio € neizplačanih sredstev za gradnjo komunalne infrastrukture. Sodišče jim je v prvi fazi ugodilo in jim prisodilo 3,2 mio € povračila za že vložena sredstva. Pričakujejo, da bodo uspešni tudi pri tožbah za ostala sredstva, ki so jih že vložili v investicije iz protokolov iz lastnih sredstev in da bo sodba vzorec, na podlagi katere bodo lahko uspešni tudi v ostalih primerih.

Slika 3.2: Status podpisanih protokolov med državo in občino v letu 2016

Vir: Zore (2016).

3.2.3 Neuspešne zahteve za posvetovalni in naknadni referendum

Prebivalci, ki so delovali kot eden izmed deležnikov v LP, so ves čas sodelovanja poudarjali, da odločitev o odlagališču ne more biti stvar Lokalnega partnerstva niti občinskega sveta, ampak morajo odločitev sprejeti vsi prebivalci občine, ali pa vsaj prebivalci štirih KS, ki so mejile na odlagališče in so bile tudi najbolj prizadete. Vzrok za takšno zahtevo je bil v tem, da je v LP delovalo premajhno število prebivalcev, in da ti niso bili relevantni, da bi sprejeli odločitve za vse prebivalce. Težnja je bila, da bi župan

to voljo preverjal na zboru občanov ali vsaj na zborih krajanov. Ker se to ni zgodilo, so ti odločili, da izkoristijo zakonske referendumске možnosti.

Statut občine Krško določa pravila glede referenduma o členih od 42. do 44. Pri tem se glede podrobnejših pravil predvsem sklicuje na Zakon o referendumu in ljudski iniciativi, ki sicer ureja referendum o spremembi ustave, zakonodajni referendum in posvetovalni referendum o vprašanjih iz pristojnosti državnega zbora ob smiselni uporabi Zakona o lokalnih volitvah. Občinski svet lahko razpiše referendum na predlog župana ali člana občinskega sveta. Občinski svet pa mora razpisati referendum, če to zahteva najmanj pet odstotkov volivcev v občini, in če tako določa zakon ali statut občine. (Statut občine Krško 2016)

Po evidenci iz oktobra 2006 je bilo v Občini Krško 21.453 volivcev (5 % torej pomeni 1.073 volivcev). Da ugotovi voljo občanov, lahko občinski svet pred odločanjem o posameznih vprašanjih iz svoje pristojnosti razpiše tudi svetovalni referendum. Svetovalni referendum se razpiše za vso občino ali za njen del. Odločitev volivcev na svetovalnem referendumu, ne zavezuje občinskih organov. Na referendumu lahko občani odločajo o vprašanjih, ki so vsebina splošnih aktov občine, razen o proračunu in zaključnem računu občine ter splošnih aktih, s katerimi se v skladu z zakonom predpisujejo občinski davki in druge dajatve. Referendum se opravi kot naknadni referendum, na katerem občani potrdijo ali zavrnejo sprejeti splošni akt občine ali njihove posamezne določbe. (Statut občine Krško 2016)

3.2.3.1 Zahteva za posvetovalni referendum

Pobudniki referenduma so v enem mesecu zbrali 1425 podpisov občanov in maja 2009 županu in občinskemu svetu poslali zahtevo za razpis posvetovalnega referenduma glede odlagališča NSRAO, in sicer na ožjem delu občine, v štirih mejnih krajevnih skupnostih (KS mesta Krško, KS Dolenja vas, KS Leskovec pri Krškem in KS Krško polje). Župan je pobudnike že naslednji dan pozval, da dopolnijo referendumsko zahtevo z razširitvijo referendumskega območja na celotno občino. Pobudniki so ta poziv zavrnil i z obrazložitvijo, da praktično noben prebivalec izven teh 4 KS ni deloval v LP in jih kot očitno ta proces ne zanima, da bo občina dobivala nadomestilo zaradi omejene rabe prostora okoli jedrskega objekta, ta pa sega v območje samo teh štirih KS. Poleg tega tudi statut občine omogoča razpis referenduma v ožjem delu občine. Glede na to, da pobudniki v zakonskem roku niso dopolnili svoje zahteve, je župan zahtevo zavrnil. Pobudniki so na osnovi te zavrnjene zahteve 28.5.2009 na Upravnem sodišču RS sprožili tožbo zaradi

preiskusa pravilnosti odločitve župana o zavrnitvi zahteve za razpis svetovalnega referenduma. Upravno sodišče je 30.6.2009 izdalo sklep, s katerim je tožbo zavrnilo z razlago, da zahteva župana za dopolnitev zahteve za razpis referenduma nima značaja upravnega akta in se ne more izpodbijati v upravnem zboru. (Upravno sodišče RS 2009a)

Pobudniki so še naprej nadaljevali s svojimi aktivnostmi in so 15.7.2009 na Upravnem sodišču RS, sprožili novo tožbo zoper Občino Krško oziroma njenega zastopnika župana, zaradi nerazpisa svetovalnega referenduma. Upravno sodišče je tudi to tožbo s sklepom iz 6.8.2009 zavrnilo z obrazložitvijo, da je bila zahteva za razpis posvetovalnega referenduma vložena pravilno in v skladu s Statutom občine Krško, da pa Statut občine ni bil v skladu z Zakonom o lokalni upravi in da ni možno določila zakona o posvetovalnem referendumu na takšen način prevesti v Statut občine, kot je to naredila Občina Krško v svojega. Zaradi tega določila statuta nimajo zakonske podlage in upravno sodišče o njih ne more sklepati. Stroške tožbe je Upravno sodišče prisodilo prebivalcem. (Upravno sodišče RS 2009b)

3.2.3.2 Zahteva za naknadni referendum

Še v času trajanja upravnega spora med prebivalci in občino in po že izdanem pozitivnem mnenju občinskega sveta za odlagališče dne 6.7.2009, je bila s strani prebivalcev 21.7.2009 na župana občine naslovljena nova pobuda, tokrat za razpis naknadnega referenduma zoper sklep občinskega sveta o potrditvi lokacije, ki je zopet imel zakonsko podlago v Statutu občine Krško. Tudi na to pobudo je župan v zakonskem roku zahteval dopolnitev, saj referendumsko vprašanje ni bilo pravilno postavljeno in o tem 29.7.2009 obvestil pobudnike. Ti so dopolnili svojo pobudo s preoblikovanjem referendumskega vprašanja in jo zopet v zakonskem roku posredovali županu. Dne 11.8.2009 je župan občine Krško z obvestilom odgovoril pobudnikom, da je njihova tudi dopolnjena pobuda zavrnjena, saj sklep občinskega sveta ni akt zoper katerega je dopusten naknadni referendum. Takšen referendum je možen le zoper splošni akt občine, kar pa sklep občinskega sveta ni. (Občina Krško 2009a)

Pobudniki so za mnenje povprašali tudi Pravno-informacijski center NVO, ki je podal mnenje, da bi lahko bil sprejem tako pomembne odločitve zgolj s sklepom vprašljiv in bi verjetno morala biti vsebina sklepa sprejeta z enim izmed splošnih aktov občine (odlok, odredba), zoper katere pa je dopusten naknadni referendum in predlagal tožbo zoper župana, zaradi nepravilnega obvestila o spremembi referendumskega vprašanja. Predlog je bil tudi, da bi dali županovo odločitev na preiskus na Upravno sodišče. Glede na

izkušnje z Upravnim sodiščem iz postopka posvetovalnega referenduma in njegovo odločitvijo o nalaganju sodnih stroškov prebivalcem, so ti odnehali z referendumskimi aktivnostmi. (Pravno informacijski center NVO 2009)

V **zaključku** ne gre spregledati dejstva, da so občinski svetniki ves čas samo spremljali poskuse prebivalcev, da bi odločitev za odlagališče na legitimen zakonski način z referendumom sprejeli občani ali vsaj del občanov, ki se jih je problematika najbolj dotikala. Zlasti še, ko gre za posvetovalni referendum, katerega rezultat ni obvezujoč za občinski svet in ni razumljivo, zakaj tega občinski svet ni razpisal in izvedel že sam (kar je bilo zaključeno tudi v nekaj študijah in je nenazadnje zapisalo tudi upravno sodišče v svojih obrazložitvah sklepa). S tem bi dali svojim volilcem demokratično pravico odločanja o zelo pomembni zadevi. Je pa težko spregledati še eno dejstvo, da so bile politične moči v takratnem mandatu občinskega sveta močno naklonjene županu in so ga podpirale pri vseh njegovih odločitvah.

3.2.4 Potrditev lokacije in odlagališča NSRAO v Vrbini v Občini Krško

Občinski svet Občine Krško je kljub seznanjenosti z negativnim dogajanjem v Lokalnem partnerstvu, zbranimi 1.425 podpisi in zavrnjenih referendumih, ter nezadovoljstvu večine zainteresiranih prebivalcev, ki so aktivno sodelovali v tem procesu, na svoji 9. izredni seji dne 6.7.2009 sprejel sklep, da izda pozitivno mnenje k predlogu Državnega prostorskega načrta za odlagališče NSRAO za lokacijo Vrbina. V obrazložitvi sklepa, ki so ga prejeli občinski svetniki pred pričetkom glasovanja je bilo zapisano, da je projektna skupina po zaključku recenzije dokumentov ugotovila, da je varianta B (vkopani silosi) umeščanja najbolj primerna za lokacijo Vrbina, in da je projektna skupina iz FDV v javnomnenjski raziskavi ugotovila, da v občini Krško obstaja relativno visoka raven družbene sprejemljivosti. Najpomembnejši del obrazložitve pa je navajal, da bi občina iz naslova prisotnosti novega jedrskega objekta dobila dodatnih 2,5 mio € letno, ki bi jih začela prejemati s sprejetjem DPN za odlagališče NSRAO. (Občina Krško 2009b)

Ker pa je bila v tem času Uredba o merilih za določitev višine nadomestila zaradi omejene rabe prostora spremenjena, država od 1.4.2009 teh sredstev občini ni več izplačevala, ker še ni bil sprejet DPN za NSRAO. Iz tega naslova je tako občina mesečno izgubljala 285.000 €. S tem je bilo moteno in dolgoročno onemogočeno izvajanje investicijskih projektov in razvojnih programov v občini Krško, ki so že bili vključeni v te načrte in tudi sredstva vkalkulirana v proračun občine. Na osnovi te obrazložitve je bil pred člani

občinskega sveta velik izziv in pritisk potencialnega zaviranja razvoja občine, država ne bi potrdila dogovorjenih protokolov in občina ne bi mogla izpolniti danih obljub občanom. Takšnemu ravnanju občine in župana je na seji sicer nasprotovalo nekaj občinskih svetnikov, na koncu pa je bil sklep vseeno sprejet. Sklep o potrditvi lokacije je državi omogočil nadaljevanje dela na Državnem prostorskem načrtu, ki je bil s sklepom vlade v mesecu decembru 2009 tudi potrjen in sprejet.

Slika 3.3: Načrtovana lokacija odlagališča NSRAO na lokaciji Vrbina poleg NEK

Vir: Agencija za radioaktivne odpadke (2016).

V nadaljevanju sledi nekaj osnovnih podatkov in vizualna projekcija bodočega odlagališča na lokaciji Vrbina, poleg že obstoječe jedrske elektrarne, kot ima zapisano ARAO v svoji predstavitveni brošuri za javnost, citiramo:

Odlagališče se uredi vzhodno od Nuklearne elektrarne Krško, ob obstoječi vrbinski cesti. Na vhodnem delu odlagališča se uredi uvoz na območje, zgradi javni objekt informacijskega centra odlagališča, uredijo parkirišča za zaposlene in obiskovalce ter zelene in druge odprte površine. Ožje območje odlagališča se nameni upravno-servisnim dejavnostim, sprejemu, obdelavi in pripravi odpadkov na odlaganje ter odlaganju odpadkov. Na upravno-servisnem delu odlagališča in območju za obdelavo in pripravo odpadkov na odlaganje se umestijo upravno-servisni objekti ter objekti in ureditve za obdelavo in pripravo odpadkov na

odlaganje (tehnološki objekt s pripadajočo ploščadjo, kontrolni bazen (zbiralnik) ter preostali servisno energetski objekti in naprave). Na območju za odlaganje odpadkov se umestita odlagalna objekta - dva vkopana silosa z dostopnim jaškom in revizijskima hodnikoma. Silos je zaključen s halo in površinami za manipulacijo. Del območja za odlaganje odpadkov je predviden za razširitev odlagalnih kapacitet odlagališča. Proste površine odlagališča se zasadijo z drevjem tako, da bodo predstavljale zeleno bariero med odlagališčem in okolico. (Agencija za radioaktivne odpadke 2016)

Slika 3.4: Vizualna projekcija novega odlagališča NSRAO

Vir: Agencija za radioaktivne odpadke (2016).

3.2.5 Individualna nadomestila na območju omejene rabe prostora

Ko so se v LP začele pojavljati številke o višini denarnih sredstev, ki jih bo pridobila občina z odlagališčem in jih že dobiva zaradi NEK, so prebivalci, ki so tam delovali, čedalje glasneje in čedalje pogosteje zahtevali, da imajo tudi oni pravico do neke vrste nadomestila. Še posebej so to izpostavljali prebivalci, ki so živeli v 1.500 m pasu okoli NEK, ki je tudi prostor z omejeno rabo, zaradi degradacije njihovega zemljišča. Iz tega razloga in s soglasjem udeležencev, je vodstvo LP pri Inštitutu za javno upravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani naročilo Študijo o pravnih možnostih prebivalcev občine za uveljavitev pravičnega nadomestila (odškodnine) zaradi negativnih vplivov bližine jedrskih objektov, hkrati pa ustanovilo tudi Delovno skupino LP za opredelitev do zahtev prebivalcev, posameznih naselij in krajevnih skupnosti.

Študija Inštituta za javno upravo ni dala prave pravne podlage za izplačilo individualnega nadomestila posameznikom, lokalnemu partnerstvu oziroma občini pa predlagala, da ustanovi poseben sklad za območje omejene rabe prostora in sredstva namensko uporabi za financiranje projektov, ki bi bili v funkciji odpravljanja negativnih posledic zaradi prisotnosti jedrskega objekta. (Inštitut za javno upravo 2007)

Delovna skupina za opredelitev zahtev je bila za čas svojega dela zelo dejavna in je pripravila celo vrsto predlogov, koliko sredstev in na kakšen način razdeliti nadomestilo, ki ga prejema občina. Vseskozi se je zavzemala, da morajo od tega imeti vsi občani enako korist. Med predlogi so bili tudi brezplačana elektrika za vsa gospodinjstva v občini, pa plačilo dodatnega zdravstvenega zavarovanja, brezplačna komunala, brezplačna uporaba telekomunikacij in podobno. Predlogi so vsebovali tudi procentualno razdelitev, koliko sredstev za individualno nadomestilo in koliko za kolektivno. Vodstvo LP, ki ga je vodil župan, je te predloge redno usklajevalo na občinski upravi in občinskem svetu, kjer so vedno znova ugotavljali, da ti predlogi odnašajo preveč sredstev, in da zaradi tega ne bodo mogli izvesti vseh načrtovanih investicij v občini, ki so jih zadali v razvojnih programih in proračunih. Zaradi tega so tudi na sestankih z delovno skupino zavlačevali, se izgovarjali in obljubljali nadaljnje rešitve. Ko so člani delovne skupine videli, da je njihovo delo povsem brezpredmetno, so odstopili iz delovne skupine.

Še naprej pa so bili v LP najbolj vztrajni prebivalci vasi v 1.500 m pasu, ki so bili prepričani, da vsaj njim pripada ustrezno nadomestilo. V vodstvu LP in občini so kmalu ugotovili, da jim do končnega zelenega cilja nasproti stojijo samo še zgoraj omenjeni prebivalci, so jim nekaj dni pred odločilno sejo občinskega sveta obljubili, da bodo dobili individualno nadomestilo.

Občinski svet je na svoji seji 6.7.2009 poleg izdaje pozitivnega mnenja za odlagališče sprejel tudi sklep, da bo občina pripravila do naslednje seje predlog o načinu delitve nadomestila za omejeno rabo prostora. Za pripravo tega predloga je občina potrebovala več kot leto dni. Končno je septembra 2010 občinski svet sprejel Odlok o dodeljevanju individualnih nadomestil na območju omejene rabe prostora zaradi jedrskih objektov v občini Krško. Odlok opredeljuje, da so do letnega periodičnega denarnega prejema upravičeni posamezniki, ki živijo na območju omejene rabe prostora in so imeli tam na dan 6.7.2009 prijavljeno stalno prebivališče. Z dnem 1.10.2010 je odlok začel veljati v uradnem listu in od leta 2011 prebivalci dobivajo vsakoletno individualno nadomestilo v enkratnem denarnem znesku. (Občina Krško 2010)

Občinski svet občine Krško je sprejel odlok, ki omogoča delitev individualnega nadomestila, kar je v nasprotju z določbami veljavne državne Uredbe o merilih za določitev višine nadomestila zaradi omejene rabe prostora in načrtovanja intervencijskih ukrepov na območju jedrskega objekta (2014), ki v svojem 11. členu govori, da mora občina zagotoviti, da se sredstva pridobljena na podlagi plačil nadomestila, uporabijo za vzpostavitev občinske javne infrastrukture in občinskih javnih služb zato, da se izboljša kakovost življenja prebivalcev celotne občine.

Individualno nadomestilo po tej uredbi torej ni dopustno, saj se s tem denarjem ne vzpostavlja občinska javna infrastruktura, niti občinske javne službe, izboljšujejo pa kvaliteto življenja samo prebivalcem v pasu omejene rabe prostora. Spornosti tega odloka se je zavedal tudi župan, kot predlagatelj in občinska uprava, kot pripravljalec akta, saj so v 2. členu - zadnji alineji zapisali, da pravica za nadomestilo po tem odloku preneha, če se z državnim predpisom ali odločbo sodišča občini prepove uporaba sredstev za namene individualnih nadomestil. (Občina Krško 2010)

4 ZAKLJUČEK

Kot lahko iz same raziskave ravnanja lokalne skupnosti – Občine Krško ob iskanju lokacije in umeščanju Odlagališča za nizko in srednje radioaktivnih odpadkov v Sloveniji zaključimo, je imela le-ta glavno, če ne že odločilno vlogo, ne samo na lokalnem, ampak tudi na državnem nivoju. Najprej v izpolnitvi primarne naloge, izdaji pozitivnega mnenja – soglasja za lokacijo Vrbina ter tudi sekundarne naloge, proces izpeljati skladno z domačo in mednarodno zakonodajo (konvencije, direktive, priporočila,...), preko Lokalnega partnerstva aktivno vključiti zainteresirano javnost, svoje prebivalstvo. Prav tako pa se je v ozadju s pristojnimi državnimi službami in ministrstvi, že veliko pred potrditvijo lokacije, dogovarjala o bonitetah (vlaganja v infrastrukturo), ki jih bo

pridobila, ko bo izdala pozitivno mnenje. Tako bi lahko zaokroženo na celoten proces iskanja lokacije in umeščanja odlagališča v občini Krško zaključili, da je lokalno skupnost zanimal zgolj čim večji ekonomski iztržek, ARAO pa s čim manj stroški, čim hitreje pridobiti pozitivno mnenje za lokacijo.

Zdi se, da Lokalno partnerstvo, kot podpora lokalne skupnosti pri lažji odločitvi, v celoti ni odigralo takšne vloge, kot ji je bilo na začetku namenjeno in je nekako pozitivno delovala le v prvem letu aktivnosti, ko so strokovne službe in študije seznanjale prebivalce o varnostnih, okoljskih, prostorskih in družbenih vidikih umeščanja odlagališča. Ko so bili prebivalci dovolj seznanjeni in usmerjeni, kje morajo iskati informacije, so začeli v Lokalnem partnerstvu postavljati vprašanja in dvomiti v resničnost tega, kar jim je bilo razloženo. Preko tematskih odborov so zahtevali dodatne študije in analize, ki so sicer bile narejene, vendar pa je bilo zaznati, da so bili ti rezultati vedno v prid naročnika in plačnika, v tem primeru občine in ARAO, ki je tudi financiral delovanje Lokalnega partnerstva. Ko je vodstvo Lokalnega partnerstva, predvsem pa župan in občinski člani koordinacijskega odbora spoznali, da proces ne gre v želeno smer, da se izgublja čas in potrditev lokacije odmika, so začeli ignorirati tematske odbore in so zato večino odločitev sprejemali v koordinacijskem odboru.

Ko so prebivalci uvideli, da ne morejo enakopravno sodelovati, in da se večina njihovih pripomb ne upošteva ali ignorira, so celotno delovanje usmerili samo na to, da bi dobili vsaj določeno nadomestilo, kot zadoščenje za to, da bo objekt stal v Krškem. Zdelo se je, da so tudi na občinski strani temu naklonjeni in pripravljeni manjši del nadomestila razdeliti neposredno prebivalcem. Tako se je v zadnjem letu Lokalno partnerstvo največ ukvarjalo samo s seboj in z raznimi izračuni ter bilo bitko za čim večji iztržek. Pa tudi tukaj ni šlo vse po načrtih, saj občina ni želela upoštevati vseh prebivalcev, ampak samo tiste, ki so živeli v 1500 m pasu okoli NEK (zaradi omejene rabe prostora), čeprav so bili izračuni za nadomestila razporejeni na vse prebivalce občine. Tu je prišla do izraza tudi že davno pozabljena obljuba iz leta 1974, ko je bivša država obljubila prebivalcem Krškega ob izgradnji NEK, brezplačno elektriko vsem, kot nadomestilo za tvegan objekt. Na jezo in razočaranje vseh ostalih prebivalcev, je občinski svet sprejel odlok, da dobijo individualno nadomestilo samo prebivalci s stalnim prebivališčem v 1.500 m pasu okoli NEK in lokacije NSRAO.

Ker je proces umeščanja odlagališča potekal po »kombiniranem« postopku, se je ves čas iskanja lokacije dopolnjeval tudi Državni prostorski načrt (pretežno s podatki za krško lokacijo), ki je bil v začetku leta 2009 praktično pripravljen, ni pa še imel soglasja lokalne

skupnosti. Temu je posledično botrovala sprememba Uredbe o višini nadomestila, ki je ukinila plačilo le-tega lokalni skupnosti, ker lokacija ni bila potrjena. S tem je krška občina izgubljala velika sredstva, ki jih je že vkalkulirala v svoje proračun in investicije. Na ta način se je izvajal tudi dodaten pritisk na občinski svet, ki je julija 2009 končno podal pozitivno mnenje za lokacijo. S tem je državi omogočil, da je zaključila DPN in ga decembra 2009 tudi sprejela.

Ob koncu je potrebno omeniti še današnje stanje v zvezi z Lokalnim partnerstvom Krško in stanjem odlagališča NSRAO. Odlagališče bi moralo biti po prvotnih načrtih v letu 2017 že izgrajeno in do leta 2020 že sprejeti prve odpadke, vendar se je zaradi dolgotrajnih postopkov države pri sprejemanju odločitev in nepotrjevanja finančnih načrtov ARAO, proces zavlekel tako daleč, da naj bi se odlagališče po najbolj optimističnih načrtih komaj začelo graditi v začetku leta 2018.

4.1 Interpretacija hipotez

Hipoteza 1:

- Občina Krško v postopku umeščanja odlagališča NSRAO v Vrbini ni v popolnosti delovala skladno z nacionalno in lokalno zakonodajo ter podpisanimi mednarodnimi sporazumi in konvencijami. Prav tako ni upoštevala demokratičnih zahtev svojih prebivalcev, ki so delovali v Lokalnem partnerstvu.

Hipotezo lahko le delno potrdimo, saj je Občina Krško z ustanovitvijo Lokalnega partnerstva sicer omogočila neposredno vključitev zainteresirane javnosti v proces, informacije, ki so bile javnosti podane pa so bile večkrat nepravilne, so se prikrivale ali jih sploh ni bilo. Udeležbe pri odločanju praktično ni bilo, dostop do pravnega varstva v okoljskih zadevah jim je sicer bil omogočen preko Lokalnega partnerstva, ni pa jim bilo preko Lokalnega partnerstva omogočeno pridobivati neodvisnega pravnega varstva.

Hipoteza 2:

- Občina Krško je kršila lasten statut in referendumska določila, saj kljub dovolj zbranim podpisom občanov, ni razpisala svetovalnega referenduma ter zavrnila tudi zahtevo po naknadnem referendumu.

Hipotezo lahko le delno potrdimo, saj so prebivalci zbrali zakonsko zadostno število podpisov za razpis svetovalnega referenduma, jo pravilno in pravočasno oddali skladno

z občinskim statutom, ki pa je bil v neskladju z državnimi zakoni in upravno sodišče je odločilo v prid občine. Prav tako je občina zavrnila legitimno zahtevo po naknadnem referendumu z obrazložitvijo, da na sklep občinskega sveta ni možno vlagati referenduma, ker to ni splošni akt občine.

Hipoteza 3:

- Občina Krško v nasprotju z veljavno Uredbo o merilih za določitev višine nadomestila zaradi omejene rabe prostora in zaradi načrtovanja investicijskih ukrepov na območju jedrskega objekta, namenja del sredstev od Nadomestila za omejeno rabo zemljišča za individualno rento prebivalcev.

Hipotezo lahko v celoti potrdimo, saj Uredba o merilih za določitev višine nadomestila zaradi omejene rabe prostora in zaradi načrtovanja investicijskih ukrepov na območju jedrskega objekta določa, da se morajo sredstva, ki jih dobi lokalna skupnost uporabiti za vzpostavitev občinske javne infrastrukture in občinskih javnih služb ter za načrtovanje in izvajanje intervencijskih ukrepov ob morebitni jedrski nesreči. Skladno z občinskim Odlokom o dodeljevanju individualnih nadomestil na območju omejene rabe prostora zaradi jedrskih objektov v občini Krško, pa občina del nadomestila namenja za individualna nadomestila prebivalcem s stalnim prebivališčem v radiusu 1.500 m od sredine jedrskega reaktorja.

5 LITERATURA

1. Agencija za radioaktivne odpadke. 2005. *Predprimerjalna študija, 2005: mapa 4*. Dostopno prek: https://owa.arao.si/JavnaRazgrnitev/03_Studija-variant/MI-4_zvezek.pdf (16. oktober 2016).
2. --- 2006. *Študija variant za odlagališče NSRAO na lokaciji Vrbina v občini Krško*. Ljubljana: Savaprojekt d.d. Krško, Acer Novo mesto.
3. --- 2009a. *Javnomnenjska raziskava o sprejemljivosti odlagališča nizko in srednje radioaktivnih odpadkov na lokaciji Vrbina v občini Krško, Osnovno raziskovalno poročilo*. Ljubljana: FDV.
4. --- 2009b. *Poročilo 5. delavnice nacionalne skupine deležnikov projekta CIP*. Dostopno prek: <http://www.arao.si/sodelovanje-z-javnostmi/cip/5-srecanje-ljubljana-oktober-2009> (17. oktober 2016).

5. --- 2016. Dostopno prek: <http://www.arao.si/> (17. oktober 2016).
6. Direktiva sveta 2011/70/EURATOM o vzpostavitvi Skupnosti za odgovorno ravnanje z izrabljenim jedrskim gorivom in radioaktivnimi odpadki. Ur. l. EU L 199/48 (2. avgust 2011).
7. Inštitut za javno upravo. 2007. *Študija o pravnih možnostih prebivalcev občine Krško za uveljavitev pravičnega nadomestila (odškodnine) zaradi negativnih vplivov bližine jedrskih objektov*. Ljubljana: Pravna fakulteta.
8. Jesenšek, Miha, Dušan Plut in Ana Vovk Korže. 2008: *Neodvisna recenzija dokumentacije pripravljene v okviru postopka izbora lokacije Odlagališča NSRAO za lokacijo Vrbina Krško – družbeni vidik*. Maribor: Filozofska fakulteta.
9. Lokalno partnerstvo Krško. 2006. *Delovanje lokalnega partnerstva občine Krško za izgradnjo odlagališča NSRAO*. Krško: interno gradivo.
10. --- 2008. *Pripombe in predlogi na DPN za odlagališče NSRAO na lokaciji Vrbina v občini Krško*. Krško: interno gradivo.
11. Lukšič, Andrej. 1998. *Izbor lokacije za odlagališče NSRAO, Analiza izkušenj v predhodnem postopku*. Ljubljana: Inštitut za ekologijo.
12. --- 1999. Javnost vključiti ali izključiti iz odločanja o lokaciji za odlagališče NSRAO v Sloveniji. *Urbani izziv* 10 (2): 111-114.
13. Marega, Milena in Drago Kos. 2002. *Aarhuška konvencija v Sloveniji, Strokovna priporočila za implementacijo*. Ljubljana: RECO.
14. Mele, Irena, Metka Kralj, Miran Veselič in Nadja Železnik. 2007. Kje bo in kakšno bo odlagališče pri nas. RAOPIS februar (15). Dostopno prek: <http://www.arao.si/uploads/datoteke/raopis-15.pdf> (7 marec 2017)
15. Občina Krško. 2008a. *Analiza pridobivanja nadomestil zaradi prisotnosti jedrskega objekta, občina Krško*. Krško: interno gradivo.
16. --- 2008b. *Proračun občine Krško, Načrt razvojnih programov*. Krško: interno gradivo.
17. --- 2009a. *Obvestilo, da pobuda ni oblikovana skladno z zakonom*. Krško: Kabinet župana.
18. --- 2009b. *Sklep o izdaji mnenja Občine Krško k predlogu državnega prostorskega načrta za odlagališče NSRAO na lokaciji Vrbina v občini Krško in projektnih pogojev k nameravani gradnji*. Krško: Občinski svet.
19. --- 2010. *Odlok o dodeljevanju individualnih nadomestil na območju omejene rabe prostora zaradi jedrskih objektov v občini Krško*. Ur. l. RS 76/2010 (1. oktober 2010).

20. Pek Drapal, Darinka Metka Kralj in Nadja Železnik. 2005. *Metodologija ocene družbenih vidikov uresničljivosti prijave za sodelovanje v postopku umeščanja NSRAO*. Ljubljana: ARAO.
21. Polič, Marko. 2005. *Izbor lokacije za odlagališče NSRAO*. Ljubljana: FDV.
22. Posavski obzornik. 2008a. *Številka 3 iz dne 7.2.2008*. Krško: Zavod Neviodunum.
23. --- 2008b. *Številka 12. Odlagališče NSRAO – DA ali NE (priloga)* (2. oktober 2016).
24. *Pravilnik o ravnanju z radioaktivnimi odpadki in jedrskim gorivom*. Ur. l. RS 49/06 (12. maj 2006).
25. Pravno-informacijski center nevladnih organizacij. 2009. *Mnenje glede obvestila župana o pobudi za naknadni referendum*. Ljubljana. (4. avgust 2009)
26. Računsko sodišče RS. 2011. *Revizijsko poročilo izbira lokacije nizko-in srednje radioaktivnih odpadkov* (5. november 2016).
27. Krško. 2016. Statut občine Krško in Poslovnik o delu občinskega sveta občine Krško. Dostopno prek: www.krsko.si/2107/statut-obcine-krsko-in-poslovnik-o-delu-obcinskega-sveta-obcine-krsko (11. november 2016).
28. Upravno sodišče RS. 2009a. *Sklep I U 888/2009-5 zoper obvestilo župana*. Ljubljana.
29. --- 2009b. *Sklep I U 1061/2009-14 o razpisu svetovalnega referenduma*. Ljubljana.
30. *Uredba o državnem prostorskem načrtu za odlagališče nizko in srednje radioaktivnih odpadkov na lokaciji Vrbina v občini Krško*. Ur. l. RS 114/09 (30. december 2009).
31. *Uredba o merilih za določitev višine nadomestila zaradi omejene rabe prostora in zaradi načrtovanja intervencijskih ukrepov na območju jedrskega objekta*. Ur. l. RS 92/14 (1. januar 2015).
32. Vlada RS. 2007. *Sklep vlade o seznanitvi s protokoli*. Ljubljana: Urad generalnega sekretarja (21. december 2007).
33. Wikipedia. 2016. *Radioactive waste*. Dostopno prek: https://en.wikipedia.org/wiki/Radioactive_waste (7. september 2016).
34. World Nuclear Association. 2016. *What are nuclear wastes and how are they managed?* Dostopno prek: <http://www.world-nuclear.org/nuclear-basics/what-are-nuclear-wastes.aspx> (28. september 2016).
35. *Zakon o ratifikaciji Konvencije o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah*. Ur. l. RS – Mednarodne pogodbe 17/04 (7. junij 2004).

36. *Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor.* Ur. l. RS 80/10, 106/10 – popr. in 57/12 (27. julij 2012).
37. *Zakon o varstvu okolja.* Ur. l. RS 32/93, 1/96, 56/99 – ZON, 22/00 – ZJS, 67/02 – ZV-1 in 41/04 (7. maj 2004).
38. *Zakon o varstvu pred ionizirajočimi sevanji in jedrski varnosti.* Ur. l. RS 102/2004 (21. september 2004).
39. Zore, Janoš. 2016. *Občina Krško po devetih letih obljub toži vlado.* Dostopno prek: <http://www.delo.si/novice/slovenija/obcina-krsko-po-devetih-letih-obljub-tozi-vlado.html> (27. september 2016).
40. Železnik, Nadja, Irena Mele in Peter Tomše. 2002. O izboru lokacije za odlagališče NSRAO. RAOPIS december (12). Dostopno prek: <http://www.arao.si/uploads/datoteke/raopis-12.pdf> (7 marec 2017)
41. Železnik, Nadja, Drago Kos in Borut Petkovšek. 2004. Varnostne ocene odlagališča pri nas. RAOPIS december (13). Dostopno prek: <http://www.arao.si/uploads/datoteke/raopis-13.pdf> (7 marec 2017)
42. Železnik, Nadja. 2009. *Miselni modeli radioaktivnosti in odnos do radioaktivnih odpadkov.* Ljubljana: Filozofska fakulteta.
43. Žibert, Franc. 1994. *Posredni stroški Nuklearne elektrarne Krško.* Ljubljana: Občina Krško